

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

SPECIALIZATIONS OF THE FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE

Мулик Т.О.

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри аналізу та статистики,
Вінницький національний аграрний університет

Колісник А.В.

магістр,
Вінницький національний аграрний університет

Визначено сутність фінансової стійкості. Розглянуто основні завдання та етапи діагностики фінансової стійкості. Досліджено основні методи та показники діагностики фінансової стійкості. Проаналізовано наявність власних оборотних коштів підприємств України за видами економічної діяльності у 2013–2016 рр. Визначено напрями поліпшення фінансової стійкості підприємств, які сприятимуть виходу з кризи та забезпечать їх належний фінансово-економічний стан.

Ключові слова: фінансова стійкість, діагностика фінансової стійкості підприємства, показники фінансової стійкості.

Определена сущность финансовой устойчивости. Рассмотрены основные задачи и этапы диагностики финансовой устойчивости. Исследованы основные методы и показатели диагностики финансовой устойчивости. Проанализировано наличие собственных оборотных средств Украины по видам экономической деятельности в 2013–2016 гг. Определены направления улучшения финансовой устойчивости предприятий, которые будут способствовать выходу предприятий из кризиса и обеспечат их надлежащее финансово-экономическое положение.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, диагностика финансовой устойчивости предприятия, показатели финансовой устойчивости.

The essence of financial stability is determined. The main tasks and stages of the diagnostics of financial stability are considered. The basic methods and indicators of financial stability diagnostics are investigated. The analysis of the existence of own working capital of Ukrainian enterprises by types of economic activity in 2013 – 2016. The directions of improvement of financial stability of enterprises, which will help enterprises to exit the crisis and ensure their proper financial and economic condition, are determined.

Keywords: financial stability, diagnostics of financial stability of the enterprise, indicators of financial stability.

Постановка проблеми. У сучасних умовах економіки України для забезпечення стабільності та можливостей економічного зростання підприємств значна увага приділяється фінансовій стійкості. Вона характеризує їх фінансову незалежність та вміння оптимально використовувати основні та оборотні засоби, що дає змогу здійснювати фінансово-господарську діяльність без збоїв та за встановленими планами.

Тому правильна оцінка та аналіз фінансової стійкості дають можливість пошуку шляхів, потрібних для запобігання появі негативних тенденцій та явищ у розвитку діяльності підприємств. Ці обставини викликають необхідність проведення досліджень, орієнтованих на визначення напрямів поліпшення фінансової стійкості підприємств, які сприятимуть виходу підприємств із кризи та забезпечать їх належний фінансово-економічний стан.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням фундаментальних питань діагностики фінансової стійкості підприємств займалися такі провідні вчені та науковці, як І.А. Бержанір, Т. Пересада, С. Пінчук, Б.Є. Грабовецький, І.В. Шварц, М.С. Абрютіна, Ю.М. Василенко, О.В. Павловська, Н.М. Придуляк, Н.Ю. Невмержицька та інші. Проте, незважаючи на значну кількість праць, присвячених проблемам діагностики фінансової стійкості підприємств, практично відсутні розробки щодо формування цілісної системи діагностики фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах, що поглиблює актуалізацію дослідження в цьому напрямі.

Постановка завдання. Мета статті – визначення сутності, значення, завдань, етапів, методів та показників проведення діагностики фінансової стійкості підприємств як однієї з най-

важливіших характеристик фінансово-виробничої діяльності підприємств України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринкова система господарювання зумовлює зміну форм та методів управління підприємством, вимагає нових підходів до визначення місця та ролі підприємства у розвитку суспільного виробництва. Успіх структурних та організаційних перетворень господарюючих суб'єктів багато в чому залежить від своєчасного та регулярного проведення діагностики фінансово-економічної діяльності загалом і фінансової стійкості зокрема [1]. Фінансова стійкість підприємства характеризує його здатність функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому й зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику [2].

У науковій літературі відсутнє єдине трактування поняття «фінансова стійкість». На думку Б.Є. Грабовецького, фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень незалежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування [3].

М.С. Абрютіна та А.В. Грачов визначають фінансову стійкість підприємства як надійно гарантовану платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і поведінки партнерів [4].

О.В. Павловська, Н.М. Притуляк і Н.Ю. Невмержицька розглядають фінансову стійкість із позиції спроможності підприємства за рахунок власних коштів забезпечити запаси і витрати, не допустити невіправданого дебіторської заборгованості і кредиторської

заборгованості та своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями [5].

На нашу думку, найбільш вдале визначення дає Г.В. Савицька, яка розкриває фінансову стійкість як здатність підприємства функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів у мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику [6].

На основі розглянутих джерел можна визначити такі основні завдання діагностики фінансової стійкості, як:

- своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності та поліпшення структури капіталу;
- оцінювання фінансових ризиків діяльності;
- вишукування резервів покращення фінансового стану підприємства та його платоспроможності;
- оцінювання ймовірних фінансових результатів діяльності підприємства, виходячи з реальних умов господарювання та наявних власних і позикових засобів;
- розроблення заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та зміцнення фінансового стану підприємства [7].

Джерелами інформації для діагностики фінансової стійкості підприємства є фінансова, статистична та оперативна звітність, планова інформація, нормативна інформація, інформація про технічну підготовку виробництва тощо.

Діагностика фінансової стійкості традиційно проходить у два етапи (рис. 1).

У сучасній теорії та практиці фінансового аналізу діяльності підприємства існує низка методів оцінки фінансової стійкості підприємства, найбільш відомими та вживаними з яких є:

- оцінка фінансової стійкості підприємства за допомогою абсолютних і відносних показників;
- застосування методів бальної оцінки для інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства;
- рейтингова оцінка фінансової стійкості підприємства [8].

На нашу думку, аналіз фінансової стійкості може проводитися із використанням показників, що наведені у таблиці 1.

Вважаємо, що мінімальною умовою фінансової стійкості підприємства є наявність власних оборотних коштів, величина яких визначається як різниця між власним капіталом і необоротними активами. У табл. 2 у відсотках представлено результати розра-

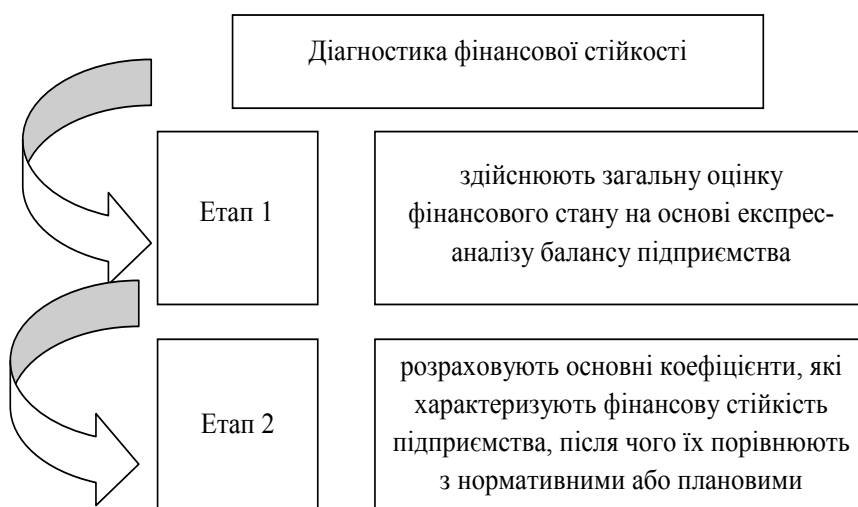

Рис. 1. Етапи діагностування фінансової стійкості

Джерело: побудовано авторами на основі [1]

Таблиця 1

Показники оцінки фінансової стійкості підприємства

№	Показник	Опис
1	Коефіцієнт автономії	Визначається як відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу. Чим більше значення коефіцієнта, тим менша залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.
2	Коефіцієнт фінансової залежності	Показник, обернений до коефіцієнта автономії, показує, яка сума загальної вартості майна підприємства припадає на 1 грн. власних коштів.
3	Коефіцієнт маневреності власних засобів	Характеризує ступінь мобільності власних засобів підприємства. Визначається як співвідношення власних оборотних коштів та власного капіталу.
4	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	Розраховується як відношення вартості робочого капіталу (власних оборотних коштів) до суми джерел власних коштів; характеризує ступінь мобільності використання власних коштів підприємством.
5	Коефіцієнт фінансової стабільності	Визначається як відношення власного капіталу та залученого. Характеризує здатність компанії відповідати за своїми зобов'язаннями в середньо- і довгостроковій перспективі.
6	Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	Розраховується як співвідношення всієї суми зобов'язань за залученими коштами та суми власних коштів. Показник характеризує фінансову стійкість підприємства.
7	Коефіцієнт концентрації власного капіталу (коефіцієнт автономії, коефіцієнт незалежності)	Визначає частку коштів власників підприємства в загальній сумі коштів, вкладених у майно підприємства. Характеризує можливість підприємства виконати свої зовнішні зобов'язання за рахунок використання власних коштів, незалежність його функціонування від позикових коштів.
8	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Є доповненням до попереднього коефіцієнта – їх сума дорівнює 1 (або 100%). Коефіцієнт характеризує частку позикових коштів у загальній сумі коштів, вкладених у майно підприємства.

Джерело: побудовано авторами на основі [9]

Таблиця 2

Наявність власних оборотних коштів у підприємств України за видами економічної діяльності у 2013–2016 рр., у відсотках (%)

№ п/п	Вид економічної діяльності	Роки				Відхилення +/-
		2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	
1	Сільське, лісове та рибне господарство	12,4	10,5	15,2	16,2	3,8
2	Промисловість	-16,7	-24,3	-28,7	-29,1	-12,4
3	Будівництво	-25,2	-34,4	-36,6	-38,6	-13,4
4	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	-10,5	-19,3	-19,9	-20,1	-9,6
5	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-18,4	-22,7	-15,2	-13,9	4,5
6	Тимчасове розміщування й організація харчування	-31,9	-58	-77,7	-87,3	-55,4
7	Інформація та телекомунікації	-24	-46,3	-28,5	-25,9	-1,9
8	Фінансова та страхова діяльність	32,9	7,8	4,7	4,2	-28,7
9	Операції з нерухомим майном	-35,4	-55,2	-61,7	-73,4	-38
10	Професійна, наукова та технічна діяльність	-10,5	-10,3	-12,8	-14,1	-3,6
11	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-5,7	-9,4	-12,4	-15,4	-9,7
12	Освіта	-2	0,1	-9,4	-13,4	-11,4
13	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-30,4	-44	-44	-47	-16,6
14	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-41,9	-44,4	-47,5	-50,5	-8,6
15	Надання інших видів послуг	-34,8	-29,1	-18,4	-15,4	19,4

Джерело: побудовано авторами на основі [10]

хунку величини власних оборотних коштів підприємств України для різних видів економічної діяльності.

Як видно з таблиці 2, більшість галузей мають негативні значення власного оборотного капіталу. Винятком є сільське господарство, фінансова та страхова діяльність. Цей показник у сфері сільського господарства протягом досліджуваного періоду збільшився на 3,8%, що

пов'язано зі збільшенням обсягів виробництва продукції і зменшенням витрат на її одиницю. Тому можна стверджувати, що у більшості сфер діяльності українські підприємства майже позбавлені спроможності розвитку. Проте для деяких видів діяльності така ситуація частково може бути пояснена. Наприклад, у сфері торгівлі негативне значення власного оборотного капіталу може бути пов'язане зі специфікою

Рис. 2. Напрями поліпшення фінансової стійкості підприємств

Джерело: побудовано авторами на основі [11]

бізнесу, а саме з тим, що потрібно утримувати велику кількість запасів.

Отже, з огляду на вищевикладене, важливо оцінювати фінансову стійкість підприємства, щоб володіти інформацією про величину власного та залученого капіталу, збутову діяльність, наявність та погашення дебіторської заборгованості, шляхи та можливості зменшення собівартості продукції тощо. У процесі оцінки важливо також намітити напрями поліпшення фінансової стійкості підприємств (рис. 2).

Висновки. Отже, в сучасних умовах господарювання необхідно розробити і впровадити цілісну систему діагностики фінансової стійкості підприємства, яка допоможе вчасно виявити та усунути недоліки у фінансовій діяльності підприємства.

Процес діагностики фінансової стійкості має формуватися з урахуванням як зовнішніх, так і внутрішніх факторів впливу, що в результаті приведе до мінімізації негативного впливу сукупності всіх чинників на діяльність підприємства. Такі дії дадуть підприємству можливість не тільки вижити в умовах кризи, але й розширити свій бізнес.

Напрямами поліпшення фінансової стійкості можуть бути: пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу; зниження собівартості продукції; оптимізація збутової політики та удосконалення рекламної діяльності; оптимізація дебіторської заборгованості; збереження кадрового потенціалу; здача в оренду або продаж окремих об'єктів основних фондів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пінчук С. Особливості діагностики фінансової стійкості підприємства / С. Пінчук, М. Мицяк // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер. : Економіка і управління. 2015. Вип. 33. С. 312–320. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpdetut_eiu_2015_33_37.
2. Пересада Т. Фінансова стійкість як визначальний індикатор при діагностиці імовірності банкрутства суб'єктів підприємницької діяльності / Т. Пересада, О. Федорук // Економічний аналіз. 2012. Т. 10(4). С. 289–292. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10\(4\)_68](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10(4)_68).
3. Грабовецький Б.Є., І.В. Шварц. Фінансовий аналіз та звітність : навч. засіб. Ч. 1 / Б.Є. Гробовський, І.В. Шварц. Вінниця : ВНТУ, 2011. 154 с.
4. Абрютіна М.С. Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства / М.С. Абрютіна, А.В. Грачев. М.: Дело и сервис, 2001. 272 с.
5. Основні чинники, що впливають на фінансову стійкість підприємства. URL: http://www.analixplus.com/2/7_3.php.
6. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. Минск: Новое знание, 2002. 704 с.
7. Діагностика фінансової стійкості підприємства. URL: http://pidruchniki.com/88227/menedzhment/diagnostika_finansovoyi_stiykosti_pidpriyemstva#195.
8. Василенко Ю.М. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її забезпечення / Ю.М. Василенко // Економіка. Фінанси. Право. 2015. № 1. С. 21–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2015_1_6.
9. Показники фінансової стійкості і стабільності підприємства та їх оцінка. URL: <http://buklib.net/books/28029>.
10. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.
11. Готра В.В., Рипич В.В., Дячок А.В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/38.pdf.